

dobýti svých společenských a hospodářských práv. Pokud alespoň si lidé budou přenášeti v duchu náboženského učení těžiště života na onen svět, nevyvinou nikdy tolik úsilí o své osvobození v provisoriu, za něž mají toto »slzavé údolí«. Čecháčkova kniha je dobrým podnětem revise »pokrokářské« ideologie (a jejích zbraní), je odvážná svými soudy o současnosti, přiznáváním pravdy i do vlastního tábora a uznáváním kladů u odpůrců, avšak není domyšlená. Při tom úvodní stať o náboženské otázce v XIX. století trpí neuspořádaností, neposkytující dostatečný syntetický pohled na tuto otázku a potom dlužno vytknouti, že autor si často přizpůsobuje soudy o svých odpůrcích pro potřebu vlastní argumentace (stanovisko pokrokářů k hospodářskému a sociálnímu stavu lidské společnosti, str. 25. a p.). Diskuse, jež se začíná o »Protiklerikální legendu« věsti, patří ke kladům knihy i »Pospolitosti.«

Druhá kniha je pozoruhodným souborem *Engelsových statí o filosofii dějin*. Vycházejí vůbec poprvé, jsou sebrány *Jiřím Stolzem* a *Juniem* z anglických a německých pramenů. Je to důležitý příspěvek k metodě historického zkoumání. Vykládá o vzniku ideologie, o poměru výroby k obchodu se zbožím a o jejich poměru k obchodu peněžnímu, o působení ekonomie na stát, právo a filosofii, o studiu Hegla, o vývoji a působení materialismu na kontinentě a v Anglii a osvětluje společenské změny novověku s pronikavostí, již dal za pravdu i do budoucna předpověděný vývoj událostí. Statí o filosofii dějin mají mimo to velkou důležitost pro spory o pojetí historického materialismu, svědčící proti argumentům odpůrců marxismu, obviňujících Engelse z konečného zřeknutí se dějinně materialistického stanoviska.

vbk.

FRANT. MODRÁČEK: SPOLEČENSKÝ VÝVOJ. (Dějiny společenských řádů.) Sbírkou spisů poučných »Knihy pro každého« svazek 29. Vydalo Státní nakladatelství v Praze 1929. Str. 160 za Kč 7.50.

Účelem pěkné knížky Modráčkovy jest načrtnouti vývoj lidské společnosti ve zkratce, t. j. pokud jde o dějiny společenských řádů a společenského života bezprostředně s nimi souvisejícího, a ukázati, byť nepřímou, že v dějinách společenských řádů nebylo žádných skutečných revolucí, nýbrž jen přetvořování, pozvolné vyrůstání nových a pozvolné odumírání starších forem společenského života, že jako vnější příroda ani lidská příroda »nedělá skoků«. Maje za vedoucí myšlenku zásadu, že společenská zřízení každého období lidských dějin odpovídají, mluvíme-li co nejvšeobecněji, stupni kultury tohoto období, rozděluje Modráček nástin vývoje lidské společnosti v tyto veliké kulturní a společenské oddíly: ve věk divoštství — společnost s řádem příbuzenským; ve věk polodivoštství — společnost s řádem příbuzenským a kmenovým; ve věk barbarství — společnost s řádem feudálním; ve věk nižší civilizace — společnost s řádem feudálním a městským a ve věk vyšší civilizace — společnost s řádem občanským. A ihned poznamenává, že většinou vzniká nebo dospívá společenský řád, jímž označujeme určitou kulturní epochu, teprve v jejím průběhu, jinými slovy: zmíněné kulturní epochy »nesouhlasí v našich výkladech úplně s vlastním obdobím dotyčných společenských řádů. Dějiny lidstva nedají se totiž krájeti a škatulkovati, jak bychom si přáli« (str. 10).

Podle Modráčka opisují politické a sociální systémy skoro stejnou křivku vývoje: do jisté doby vzrůstá a rozšiřuje se politická a sociální nerovnost spojená s hrubou porobou, pak nastává období jakéhosi kolísání, načež se vývoj politických a sociálních systémů vrací — smíme-li se tak vysloviti — na dráhu směřující k rovnosti, z níž původně vyšel, ale zatím jen k rovnosti občanské. Při tom lze zjistiti, že hlavní politické formy a jisté sociální poměry jsou velikou měrou určovány schopnostmi či způsobilostí (ovšem i věcnými poměry) lidských plemen ke správě společnosti na určitém stupni jejího vzrůstu a konsolidačního vývoje. Monarchie, aristokracie, oligarchie, selské poddanství jako moderní demokracie — jen otroctví Modráček vyjímá — jsou v podstatě výrazem toho, jak dalece byly lidské společnosti, jež ty neb ony formy a systémy přijaly, způsobilé řídití veřejné záležitosti. Obdobně mohli bychom podle Modráčka říci, že nynější hospodářský a sociální řád je výrazem určitých schopností lidstva ke správě hospodářských pochodů neboli výrazem jeho neschopnosti k jiné

hospodářské správě než soukromomajetkové a kapitalistické. »Vím, že věc je ve skutečnosti složitější,« přiznává Modráček, »ale mluvíme-li o změně nynějšího hospodářského řádu, není pochyby, že stěžejním bodem však podobných úvah je a bude otázka, do jaké míry je společnost resp. proletářská třída způsobilá a zralá k vyšším formám hospodářského života, než jsou nynější. V této otázce nemůžeme se ovšem postavit na stanovisko známých demagogů, kteří namlouvají lidovým masám, že jsou nadány nejvyššími schopnostmi a morálními kvalitami, takže mohou již zítra zavést úplný komunismus. Ale jsme přesvědčeni, že proletářské třídy kulturně vyspívají a že jdeme vstříc společenské epoše, v níž hospodářské a sociální poměry budou lépe přizpůsobeny principům rovnosti a spravedlnosti nežli dnes. Naznačuje to ostatně dosavadní společenský vývoj: vzestup k vyšším a kulturnějším formám společenského soužití, stálý vzrůst prostředků a schopností, umožňujících ovládati společenské problémy a nezadržitelný rozvoj demokratických forem v politice i hospodaření (str. 157).

»Společenský vývoj« Modráčkův je malou ukázkou z chystané jeho veliké sociologie, v níž prokazuje, že Marxův historický materialismus nestačí na vysvětlení všeho společenského, hospodářského, sociálního a kulturního dění. Jest si přáti, aby spisek pronikl do vrstev, jimž jest především určen, a splnil tam své poslání.

A. Klimt.

J. E. ŠROM: V ŘÍŠI STALINOVĚ. Vydal Melantrich v Praze 1929. Stran 288 za Kč 32.—.

Ing. Josef E. Šrom seznámiv českého čtenáře v knize »Sovětské Rusko« (Orbis 1924, stran 419 za Kč 32.—) podrobně se sovětským Ruskem po stránce politické, hospodářské a osvětové chce kaleidoskopem celkem nesourodých obrázků ze současného Ruska, které tvoří přítomný spis, vytvořit mosaiku ploch světlých i stinných, která z patřičné dálky může snad přispět k vytvoření obrazu jisté celkové plastiky. Jde tudíž o snůšku materiálu, ověřeného bezprostřední zkušeností a několikaletým studiem, z něhož má si čtenář sám odvodit závěry podle svých znalostí, sympatií a antipatií. Nutno přiznati, že je to materiál bohatý a velmi zajímavý, který nám staví Stalinovu říši do příznivého světla, ať už jde o život na venkově či ve městech a letovisech, o řešení otázky soběstačnosti jak pokud jde o výrobu zemědělskou tak i pokud jde o výrobu průmyslovou, o zvýšení vývozu do zahraničí, o péči o dítě, vybudování škol všech stupňů, povznesení lidovychovy atd. Čilý ruch na všech polích ruského života podepřen je pevnou vírou vládnoucích kruhů, že započaté dílo se zdaří. Politika zaujmou zvláště poslední kapitoly knihy, v nichž kreslí autor výstižně portrét Stalinův a tří Iványčů (Bucharina, Kalina a Rykova), stručně charakterisuje zahraniční politiku Sovětského svazu a jeho tisk.

Zahraněční politika Sovětského svazu je přímým prodloužením jeho politiky vnitřní, je do jisté míry hájením a uplatňováním této politiky na fóru mezinárodním. Jeví se nám jako nástroj, jímž stát diametrálně odlišného právního řádu, zasahuje do sfér života mezinárodního, snaží se transformovat podle sebe i své mezinárodní okolí a přizpůsobovat je svému pojetí a svým cílům; je tedy jednou z hlavních vlastností této politiky stálá a neúnavná iniciativa, velká agresivnost, povážlivá útočnost. Stále volání po zastavení propagace bolševických ideí v cizích státech je podle Šroma voláním marným, neboť ohled na ně může sice vzít politika vycházející z lidového komisariátu zahrani. věcí, tohoto ústředního úřadu státního, při vyjednávání, uzavírání, ba dokonce i plnění mezinárodních smluv, nemůže však vzít a nevezme celá ta skupina vedlejších, neoficiálních vedoucích sil sovětské zahraniční politiky v jejím širším a úplnějším smyslu. Kdežto vnější politika kteréhokoliv státu demokratického může se opírat pouze o síly vlastní a případně o své smluvní spojení, opírá se sovětská zahraniční politika čistě automaticky, bez smluvních svazků a zvláštní námahy svých oficiálních orgánů o široké vrstvy politicky organizovaných zahraničních komunistů, nebo těch občanů cizích států, kteří s komunistickým hnutím mezinárodním sympatisují a jsou kdykoli ochotni, podle míry svých sil a svého počtu přiskočiti na pomoc, jest-li toho sovětská státní i sociální myšlenka a tudíž nepřímá i sovětská mezinárodní politika potřebuje. Toto úzké spojení oficiálních dirigentů sovětské zahraniční politiky s pomocnými proudy mezinárodního hnutí revolučního je jedním z nejcharakterističtějších znaků této politiky. Proto